

CUCERIND CETĂȚILE...

MEMBRUL CORESPONDENT AL AȘM

MARIANA ȘLAPAC LA 60 DE ANI

Născută la 10 decembrie 1955, în or. Tiraspol.

Arhitect, domeniul de cercetare: istoria și teoria arhitecturii și urbanismului, castelologia comparată, arta heraldică.

Doctor habilitat în studiul artelor (2004), membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (2012).

Trecând de partea filozofică a vieții, cu gândurile mai aproape de cele veșnice, adesea mă surprind contemplând lumea ca pe o mare, când tumultoasă și zbuciumată, când liniștită și sclipitoare, și văd oamenii ca pe niște nave plutitoare – bărcuțe, vaporase, șalupe, goelete, veliere, crucișătoare – fiecare mișcându-se într-un stil al său anume, cu o grație aparte și făcând valuri mai mici sau mai mari. Urmărind forfoteala, mai ales printre cei ce se află încă de partea plină de speranțe a vieții, de cele mai multe ori îmi vin în minte celebrele versuri eminesciene: „Dintre sute de catarge/ Care lasă malurile,/ Câte oare le vor sparge/ Vânturile, valurile?...”

În marea vieții mele, omul, savantul și prietenul Mariana Șlapac, îmi apare ca un spărgător de gheață, care, plutind din capul său ori trimis într-o misiune disperată, se îndreaptă neclintit spre farul de la capătul traseului propus, sfidând și vânturile, și valurile. Dar, spre deosebire de navele de calibrul ei, nu se ghidează de principiul machiavelic „scopul scuză mijloacele”, ci urmărește ca adevărul științific, dreptatea și beneficiul public întotdeauna să primeze. Acest comportament se datorează unor calități innăscute sau cultivate de părinți și profesorii cu sau fără diplomă de cadru didactic din diferite perioade ale vieții ei. La umbra acestei nave te simți sigur, iar pornit împotriva ei trebuie să te înarmezi cu foarte mult curaj și argumente logice.

Mariana Șlapac, cercetător științific principal al Centrului de Studiu al Artelor al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător, membru corespondent al AȘM, specialist

recunoscut pe plan internațional în domeniul teoriei și istoriei arhitecturii, s-a născut la 10 decembrie 1955, în orașul Tiraspol, în familia a doi tineri profesori universitari-matematicieni, proaspăt trimiși să profeseze la Institutul Pedagogic din această localitate. În scurt timp, familia se mută la Chișinău, unde, în 1972, viitoarea savantă va absolvi cu medalie de aur Școala nr. 1 (astăzi Liceul teoretic român-francez „Gheorghe Asachi”) și cu mențiune Școala de Arte Plastice „Alexei Șciusev”. În anii 1972–1977 își face studiile la Facultatea de Arhitectură și Urbanism a Institutului Politehnic din Chișinău (astăzi Universitatea Tehnică din Moldova), unde i-a avut ca profesori pe renumiții arhitecți și artiști plastici Valentin Voițehovschi, Victor Smirnov, Robert Kurț, Ghenadie Solominov, Ilie Bogdesco, Ion Jumatii, Robert Derbențev ș. a. După absolvire este repartizată în secția „Planuri generale” a Institutului „Moldghiprostroï” din Chișinău (astăzi „Urbanproiect”), unde a activat în calitate de arhitect superior și, în colective de autori, a participat la elaborarea planurilor urbanistice generale și de detaliu ale orașelor Hâncești, Dubăsari, Râșcani, Rezina, Orhei, Vulcănești, Tiraspol, Cantemir ș.a., precum și la planul urbanistic de detaliu al orașului balnear Sergheevka din regiunea Odesa a Ucrainei, înalt apreciat în mediul profesionist.

În anul 1992 arhitecta Mariana Șlapac îmbrățișează cariera științifică, angajându-se la Institutul de Istorie și Teorie a Artelor al Academiei de Științe a Moldovei în sectorul „Arhitectură”. O influență benefică asupra formării sale ca savant au avut-o mai multe personalități pe care le-a cunoscut în anii de studii doctorale la Institutul de Arhitectură „Ion Min-

cu” din București (1993–1996) și la Institutul de Studiu al Artelor al AȘM (1996–1998): arhitectii Gheorghe Curinschi Vorona, Sanda Voiculescu, Nae Lascu, Sorin Vasilescu, Paul Niedermaier, arheologii Mircea Matei, Gheorghe Cantacuzino, Victor Spinei, Eugen Nicolae, Pavel Bârnea ș. a. În 1988 susține teza de doctor „Arhitectura fortificației medievale de la Cetatea Alba”, iar în 2004 – pe cea de doctor habilitat „Arhitectura de apărare din Moldova medievală”. În 2012 a fost aleasă membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei.

Domeniile de interes ale cercetătorului Mariana Șlapac țin de teoria și istoria arhitecturii, teoria și istoria urbanisticii, restaurarea monumentelor, teoria și istoria artelor plastice, dar și de arta heraldică, epigrafie, numismatică ș.a. Investigațiile sale au contribuit la fundamentarea teoretică și practică a *castelologiei* (știința care studiază castelele și cetățile) și la relevarea contribuției românilor la evoluția arhitecturii militare universale, materializându-se în peste 140 de lucrări științifice și de popularizare a științei, inclusiv șase monografii de autor și trei colective, o enciclopedie de autor și două colective, editate în Republica Moldova, România, Ucraina, Rusia, Letonia, Belarus, Anglia, Polonia și Germania. Cele mai relevante rezultate au fost incluse în următoarele studii monografice și enciclopedice de autor: *Cetatea Albă. Studiu de arhitectură militară medievală* (Chișinău, Editura ARC, 1998), *Белгород-Днестровская крепость. Изучение средневекового оборонного зодчества* (Chișinău, Editura ARC, 2001), *Cetăți din Moldova medievală (mijlocul secolului al XIV-lea – mijlocul secolului al XVI-lea)* (Chișinău, Editura ARC, 2004), *Arta urbanismului din Republica Moldova. Privire de ansamblu* (Chișinău, Tipografia AȘM, 2008), *Cetăți din Țara Moldovei* (Chișinău, Editura ARC, 2008), *Градостроительство Республики Молдова. Панорамный обзор* (Saarbrücken, Editura Lambert Academic Publishing, 2012), *Comparative Castology – Discipline In Statu Nascendi* (Saarbrücken, Editura Lambert Academic Publishing, 2012) ș.a. Monografia despre arhitectura de apărare din Moldova a fost introdusă în 2004 în lista celor mai apreciate de cititori zece cărți ale anului, întocmită de Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, monografia despre arta urbanismului din Republica Moldova a figurat în iunie 2011 printre primele cinci cele mai solicitate cărți din Biblioteca Națională a Moldovei, iar enciclopedia ilustrată despre cetățile moldovenești fusese distinsă cu două premii la Salonul Internațional de Carte Românească de la Iași. Alte publicații științifice, dedicate evoluției urbane și organizării teritoriale a orașelor istorice, morfologiei monumentelor arhitecturale,

influențelor externe asupra arhitecturii românești, texturii urbane, compoziției și determinantelor contextului urban, mărturiilor epigrafice otomane etc., se bucură de un succes internațional.

Printre descoperirile sale recente se numără planul orașului Iași din 1789 din fondurile Arhivei Militare Istorice a Rusiei din Moscova, care se consideră astăzi cel mai complet și mai calitativ plan al acestei urbe din întregul Ev Mediu, precum și planul topografic al orașului București din 1772 – cel de-al doilea după vechime document topografic al capitalei României. În circuitul științific a fost introdusă imaginea cetății Chilia (astăzi inexistentă), una dintre cele mai enigmatice fortificații din spațiul românesc.

Mariana Șlapac este părintele unei noi discipline istorice – *castelologia comparată*, al cărei obiect de studiu îl constituie evoluția arhitecturii militare universale, privită prin prisma surselor, influențelor și rezistențelor la influențe, paralelismelor și replicilor creatoare. Castelologia comparata depășește cadrul unui simplu studiu comparatist-paralelogic, fiind o disciplină autonomă, cu elemente din alte discipline comparate: arhitectură, urbanism, arheologie, artă etc. Dezvoltarea acestei discipline, recunoscute deja pe plan național și internațional, inclusiv de Comitetul Internațional pentru fortificații ICOFORT de pe lângă UNESCO, oferă noi posibilități de promovare, valorificare și protecție a monumentelor de arhitectură fortificată din întreaga Europă.

Pentru succesele obținute în domeniul științific a fost distinsă cu medalii și diplome academice, universitare, ministeriale și ale unor organizații nonguvernamentale din țara noastră, România, Ucraina, Turcia, Azerbaidjan și alte state, iar în anul 2008, în cadrul unui concurs organizat de AȘM, a fost desemnată drept „Savantul Anului” în domeniul științelor umanistice.

Un loc aparte în activitatea de cercetare și de creație a Marianei Șlapac îl ocupă heraldica și științele înrudite cu aceasta. În domeniul respectiv, omagiata s-a produs în două posturi: de pictor și de organizator.

În calitate de pictor heraldic, Mariana Șlapac se impune ca un grafician cu o linie sigură, cu simțul simetriilor și al proporțiilor impuse de limitele teoretice ale canoanelor heraldice și cele practice ale câmpului scutului heraldic, ca un dătător de soluții artistice în armonizarea stilistică a unor mobile, combinarea căroră este greu de realizat. Artista urmează stilul clasic al heraldicii franco-germane, manifestat cândva plenar în Țara Moldovei și în întreg spațiul românesc, precum și inovațiile moderniste ale stilului heraldic nord-european, foarte prețuit de heraldiștii adepți ai sobrietății clasice. Printre remarcabilele sale realizări

heraldice, vexilologice, faleristice sau uniformistice, înregistrate în Armorialul General al Republicii Moldova, se numără imaginea grafică a unor însemne naționale (Ordinul „Bogdan întemeietorul”, Medalia jubiliară „Crucea comemorativă. Războiul al Doilea Mondial”, Medalia „Crucea comemorativă. Participant la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova (1991–1992)”), teritoriale (stemele și drapelurile raioanelor Leova, Rezina, Anenii Noi, Sângerei, Soroca, Ștefan-Vodă, Ungheii; ale orașelor Hâncești, Florești, Edineț, Ocnița, Briceni; ale satelor Lăpușna, Lunga și altele), corporative (stema Episcopiei Romano-catolice de Chișinău, stema, emblema și drapelul Academiei de Științe a Moldovei, stema, drapelul, diverse însemne uniformistice și faleristice ale Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al MAI și ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției, Medalia comemorativă „60 de ani ai Academiei de Științe a Moldovei”, Medalia „20 de ani ai Serviciului Grăniceri”, medalia „Consolidarea Frăției de Arme” a Armatei Naționale etc.), particulare (stemele familiilor Chilat, Galaicu, Răileanu, Andrieș-Tabac, Duca și altele), realizate cu diverși autori, de sine stătător sau în colaborare cu alți pictori și deja consacrate. Astfel, de exemplu, versiunea artistice asupra stemei Episcopiei Romano-catolice de Chișinău este reprodusă în mozaicul parietal al altarului Catedralei romano-catolice din Chișinău, ilustrând subiectul „Providența Divină în istoria omenirii și în viața Bisericii locale din Moldova”.

Mariana Șlapac a contribuit și la realizarea unor imagini grafice pentru armorialul teritorial al României, patru dintre care au fost deja aprobate de guvern (stema municipiului Câmpulung Moldovenesc, a orașului Târgu-Ocna și ale comunelor Aroneanu și Țuțora), iar proiectul ei pentru stema orașului Piatra-Neamț a stat la baza actualului blazon. Cunoscutul artist plastic rus Nikas Safonov remarca despre recunoașterea internațională a realizărilor grafice ale artistei în domeniul heraldicii: „Mariana Șlapac este unul dintre principalii pictori heraldici din Republica Moldova și România... După lucrările doamnei Șlapac se realizează mozaicuri, basoreliefuri, compoziții sculpturale, panouri decorative, bannere publicitare ș.a. Toate operele beneficiază de caracteristici estetice înalte, compoziție netă și proporții armonioase”.

Experiența sa în acest domeniu este exploatată cu mult folos în procesul expertizării artistice a noilor însemne heraldice, faleristice și uniformistice, efectuate în cadrul Comisiei Naționale de Heraldică de pe lângă șeful statului, al cărei președinte, în anul 2008, prin Decret prezidențial, a fost numită Mariana Șlapac.

Sub conducerea ei, Comisia Națională de Heraldică a desfășurat o activitate merituosă și fructuoasă, contribuind la dezvoltarea cadrului normativ în domeniul heraldic din țara noastră (Legea Drapelului de Stat, Legea Stemei de Stat, Legea Simbolurilor Publice etc.), la protejarea simbolurilor naționale, la înființarea Cabinetului de heraldică în cadrul Aparatului Președintelui Republicii Moldova, la implementarea Armorialului General al Republicii Moldova, la promovarea simbolurilor teritoriale, corporative și particulare.

Alte preocupări creative ale omagiatei țin de arhitectura volumetrică, arhitectura interioarelor, arhitectura peisageră și design. Astfel, a contribuit la elaborarea a două monumente de for public realizate în material: bustul poetului Mihai Eminescu, inaugurat în orașul Rezina (sculptor Dumitru Rusu-Scvorțov, arhitecți Andrei Razlog, M. Șlapac), și Monumentul Cărții, instalat în fața Bibliotecii Științifice Centrale a AȘM (designer Ion Cojocaru, arhitect M. Șlapac, sculptor Victor Covaliov).

În 2006–2012 Mariana Șlapac a deținut funcția de vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei pe domeniul socioumanistic, fiind inițiatorul și coordonatorul mai multor activități și proiecte importante din cadrul Secției de Științe Umanistice și Arte. În 2008–2011 a fost președintele Consiliului de Observatori al Instituției Publice Naționale a Audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”, iar în 2009–2013 a activat în calitate de președinte al Consiliului Național al Monumentelor Istorice de pe lângă Ministerul Culturii.

Este membru al mai multor uniuni de creație, asociații și organizații nonguvernamentale din Republica Moldova și România, comisii naționale și internaționale, membru al colegiilor de redacție al revistelor științifice din diferite țări, expert ICOFORT de pe lângă UNESCO ș.a. Este conducătorul științific a șapte doctoranzi.

Ca cercetător, administrator, coleg și prieten, Mariana Șlapac întotdeauna se manifestă ca un om responsabil, fidel, devotat și sincer, care luptă cu îndârjire și dăruire pentru cauza dreaptă, pentru căutarea și promovarea adevărului, pentru îmbunătățirea lumii înconjurătoare. La această trecere din primul în cel de-al doilea mare crug zodiacal, îi dorim sănătate, prosperitate și noi realizări. Fie ca barca vieții sale să se bucure numai de vânturi și valuri prielnice.

*Doctor în istorie, conferențiar cercetător
Silviu Andrieș-Tabac,
Heraldist de Stat al Republicii Moldova,
vicepreședinte al Comisiei Naționale de Heraldică*